

УДК 004.588+371.315

Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

Починаючи з останньої чверті минулого сторіччя комп'ютерні технології поступово, але дуже впевнено починають займати все більше місце в навчанні іноземних мов як на рівні середньої, так і на рівні вищої освіти. Але немає спроб системного дослідження історії їх впровадження і тих перспектив, яке воно може відкрити для подальшого розвитку як методики викладання іноземних мов, так і педагогічної практики. Відповідно до цього мета статті – відстежити історію поступового впровадження комп'ютерних технологій у процес навчання іноземних мов з висновками про подальші перспективи такого впровадження. Історія впровадження комп'ютерних технологій у процес навчання іноземних мов досліджувалася за трьома напрямками: 1) створення та аналіз комп'ютерних програм (у тому числі Інтернет-програм) для формування і розвитку в тих, хто навчаються, граматичних, лексичних і фонетичних навичок іншомовного мовлення; 2) створення та аналіз комп'ютерних програм (у тому числі Інтернет-програм) для формування і розвитку в тих, хто навчаються, навичок і вмінь іншомовної мовленнєвої діяльності у всіх чотирьох її видах: читанні, письмі, аудіюванні та говорінні; 3) використання Інтернету для радикальної перебудови та оптимізації навчального процесу в мовних курсах з метою підвищення їх інтенсивності, комунікативної спрямованості, надання можливості виходу за межі навчальної аудиторії, в тому числі для забезпечення можливості міжнародного спілкування у реальному часі у цій аудиторії, тощо. В результаті виконаного аналізу був зроблений висновок, що методика використання комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов вже дуже ретельно розроблена і все ширше розповсюджується у практиці викладання. Таке широке впровадження перетворює навчальний процес з іноземних мов на комбінований з органічним сполучанням у ньому традиційної та комп'ютерної навчальної складової. Частина останньої має тенденцію до зростання, особливо з кожним новим кроком у розвитку комп'ютерних технологій. Якщо ця тенденція закріпиться, то цілком ймовірно стане можливість повністю самостійного і дуже ефективного опанування тими, хто навчаються, іноземних мов з мінімальною участю викладача в цьому процесі.

Ключові слова: комп'ютерні технології в навчанні іноземних мов, Інтернет у іншомовній підготовці, комбіноване навчання іноземної мови.

DOI: 10.32434/2521-6406-2019-6-2-74-82

Постановка проблеми

Починаючи з останньої чверті минулого сторіччя комп'ютерні технології поступово, але дуже впевнено починають займати все більше місце в навчанні іноземних мов як на рівні середньої, та і на рівні вищої освіти. Можна сказати, що їх впровадження у викладання названої дисципліни спричинило глибокі зміни як у методиці навчання, так і у практичній побудові навчального процесу. Але нам невідомі спроби

системного дослідження історії такого впровадження і тих перспектив, які воно може відкрити для подальшого розвитку як методики викладання іноземних мов, так і педагогічної практики. Саме ця наукова проблема стала предметом розгляду в нашій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Усі останні дослідження та публікації в галузі комп'ютеризації навчання іноземних мов можуть бути розподілені за трьома основними

© Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р., 2019

Tarnopolsky O.B., Kabanova M.R.

напрямами:

1. Створення та аналіз комп'ютерних програм (у тому числі Інтернет-програм) для формування і розвитку в тих, хто навчаються, граматичних, лексичних і навіть фонетичних навичок іншомовного мовлення [1].

2. Створення та аналіз комп'ютерних програм (у тому числі Інтернет-програм) для формування і розвитку в тих, хто навчаються, навичок та вмій іншомовної мовленнєвої діяльності у всіх чотирьох її видах: читанні, письмі, аудіюванні та говорінні [2–8].

3. Використання Інтернету для радикальної перебудови та оптимізації навчального процесу в мовних курсах з метою підвищення їх інтенсивності, комунікативної спрямованості, надання можливості виходу за межі навчальної аудиторії, в тому числі для забезпечення можливості міжнародного спілкування у реальному часі у цій аудиторії [9–11], тощо.

Усі ці напрямки будуть детальніше розглянуті у подальшому викладенні.

Формулювання мети дослідження

Виходячи зі сказаного вище, можна сформулювати мету статті як відстеження історії поступового впровадження комп'ютерних технологій у процес навчання іноземних мов з висновками про подальші перспективи такого впровадження.

Викладення основного матеріалу дослідження

Історія комп'ютеризації навчання іноземних мов почалася ще в останні десятиріччя минулого сторіччя і отримала назву CALL (Computer-Assisted Language Learning). J.L. Egbert [12] визначає CALL як вивчення мов у будь-якому контексті за допомогою та через використання комп'ютерних технологій.

Розвиток CALL відбувався поступово і характерним для нього є те, що всі напрацювання у даній галузі, починаючи з самих перших, продовжують розвиватися і дотепер, а не були відкинуті як застарілі, що нерідко трапляється з першими методичними розробками у межах того чи іншого нового напрямку.

Наприклад, комп'ютеризація навчання іноземних мов почалася з розробки та впровадження комп'ютерних навчальних програм, здебільшого тренувального характеру, орієнтованих на розвиток граматичних і лексичних навичок. Розробка подібних граматичних програм продовжується і зараз [1].

З розвитком корпусної лінгвістики розробка програм для навчання лексики навіть поширилася у порівнянні з ранніми етапами комп'ютери-

зації навчання іноземних мов. В дослідженнях, що ведуться в межах корпусної лінгвістики, з'ясовується, в яких значеннях та яких сполученнях з іншими лексичними одиницями слова мови можуть використовуватися її носіями в реальному мовленні (спілкуванні) на даному конкретному етапі розвитку системи цієї мови. Успішне здійснення таких досліджень стало можливим лише за умови активного використання комп'ютерів. Причина в тому, що спочатку складається так званий корпус, тобто набір можливих слововживань лексичної одиниці або одиниць, що досліджуються. Такий набір може включати сотні тисяч і навіть мільйони слововживань, тому скласти корпус текстів, з яких слововживання вибираються, реально лише використовуючи спеціальні комп'ютерні програми, оскільки в «ручному» режимі це б вимагало багато років роботи. Після того як корпус відібрано, за допомогою іншої комп'ютерної програми, яка носить назву concordancer, складаються так звані concordances. Вони наочно демонструють особливості та діапазон можливих значень, слововживань та словосполучень тієї чи іншої досліджуваної лексичної одиниці.

Методи корпусної лінгвістики можуть використовуватися і для проведення лексичних вправ, і вже накопичений певний досвід з проведення відповідних видів навчальної діяльності. Їх сутність полягає в тому, що студенти самостійно виконують за допомогою комп'ютерів корпусний аналіз значень і вживання певних наданих викладачем лексичних одиниць. Для цього вони отримують відповідний корпус і відповідну комп'ютерну програму concordancer, а згідно з ними вже самостійно складають на комп'ютері необхідні concordance lines, які потім аналізуються з точки зору значення, вживання лексичних одиниць та їх сполучання з іншими лексичними одиницями. Такий вид роботи активно сприяє засвоєнню лексики та розвитку навичок її розуміння і вживання у мовленні.

З'явилися навіть навчальні програми для розвитку навичок вимови, зокрема, навичок інтонавання мовлення. Подібні програми будуються за наступною схемою. Той, хто навчається, чує записані на комп'ютер фрази або фрагменти текстів, у яких демонструється певна інтонація. На дисплеї комп'ютера виникає графічне зображення інтонаційних характеристик мовлення диктора (підвищення, зниження тону, фразовий наголос тощо). Той, хто навчається, повинен відтворити сказане диктором, якомога точніше імітуючи інтонацію і говорячи у з'єднаний з комп'ютером мікрофон. В результаті на дисплеї з'являється інтонаційний рисунок фра-

зи або речення. Мета тренування – досягти суміщення інтонаційних малюнків мовлення диктора та того, хто навчається. Такі програми виявилися одним з найефективніших засобів навчання дорослих інтонації, характерної для мови, що вивчається, – що без використання відповідних комп'ютерних програм зазвичай викликає дуже великі труднощі.

В галузі формування навичок і вмінь у різних видах іншомовної мовленнєвої діяльності (читанні, аудіюванні, говорінні та письмі) перші комп'ютерні навчальні програми почали розроблятися (і продовжують активно розроблятися і зараз) для навчання письмового мовлення: читання та письма. Це цілком природно, оскільки донедавна робота з комп'ютером базувалася виключно на письмовому мовленні.

Комп'ютерні програми з навчання читання розробляти найпростіше, тому їх існує дуже багато, а питання створення та використання таких програм добре досліджене в методичній літературі [3,4]. Простота розробки названих програм полягає в тому, що контроль розуміння студентом тексту, що читається, може здійснюватися на основі вибору читачем єдиної правильної відповіді із набору варіантів – такої, що свідчить про розуміння або тексту в цілому, або його фрагменту. Це цілком знаходиться у межах можливостей комп'ютерних навчальних програм (навіть з наданням пояснень зроблених помилок). В результаті, комп'ютерні програми з навчання читання іноземною мовою можуть брати на себе деякі функції викладача, значно інтенсифікуючи та оптимізуючи процес такого навчання, що й обумовило їх популярність.

Комп'ютерні навчальні програми для формування навичок і вмінь іншомовного письма є значно складнішими, оскільки письмо є продуктивним видом мовленнєвої діяльності і контрольні завдання, побудовані на виборі правильного варіанту відповіді з декількох запропонованих, у даному випадку не можуть бути реалізованими. Але в навчанні іншомовного письма комп'ютери та відповідні комп'ютерні програми використовуються навіть ширше ніж у навчанні читання.

Дослідження показали, що вони є незамінними помічниками завдяки:

1. Можливостям, що надає текстовий редактор комп'ютера, використання якого значно полегшує, інтенсифікує та оптимізує процес розвитку необхідних навичок і вмінь через створення умов для безперешкодного багаторазового виправлення, редагування та перероблення влас-

ного тексту, який пише той, хто навчається.

2. Можливостям для прискорення та поліпшення розвитку орфографічних, граматичних, лексичних, пунктуаційних і навіть стилістичних навичок письма завдяки наявності в текстовому редакторі програми редагування, що вказує тому, хто пише, на його помилки і надає варіанти їх виправлення [6].

3. Можливостям для викладача оптимізувати контроль та коригування письмових робіт студентів завдяки тому ж текстовому редактору.

4. Можливості розробляти навчальні комп'ютерні програми тренувального характеру, які дозволяють тренувати навички письмового мовлення та його стандартизовані елементи (наприклад, при написанні ділових листів) тощо [2,4].

5. Можливості легко та максимально ефективно поєднувати індивідуалізоване відпрацювання стандартизованих елементів писемного мовлення за допомогою комп'ютера зі співпрацею з викладачем або іншими студентами в ході виконання завдань творчого характеру.

Всі ці можливості, які надають комп'ютери та комп'ютерні навчальні програми у навчанні іншомовного письма призвели до того, що в англо-американській методиці формувати відповідні навички та вміння у тих, хто навчаються, без використання комп'ютерних технологій взагалі вважається неприйнятним.

Відносно нещодавно, з вдосконаленням комп'ютерної техніки і виникненням можливостей відтворювати усне мовлення через комп'ютер, з'явилися комп'ютерні програми для навчання мовлення та аудіювання мовою, що вивчається. Останні (для навчання аудіювання) отримали особливо широке розповсюдження завдяки тим можливостям, які надає мультимедійний характер аудіотекстів, що сприймаються через комп'ютер: поєднання звуку, відео, фотографій та рисунків, мультиплікації, музики і навіть графічного тексту, коли він є доцільним [6]. Чимало авторів відзначають переваги навчання аудіювання за допомогою комп'ютерних програм [7], зокрема комп'ютерних цифрових відео програм, у порівнянні зі вже традиційними технічними засобами навчання аудіювання: магнітофонами, програвачами компакт-дисків, відео апаратурою тощо. Є навіть розробки комп'ютерних програм для навчання аудіювання молодших школярів [13].

Існують і програми для навчання іншомовного мовлення і вони починають все більше поширюватись [5,7]. Звичайно, тут має місце те ж саме обмеження, що у навчанні письма: ком-

п'ютер використовується для видачі завдань та підказок, тренування окремих стандартизованих елементів мовлення тощо. Більш творчі вправи завжди виконуються у «живому» спілкуванні студентів між собою та з викладачем. Але навіть у названій допоміжній функції використання відповідних комп'ютерних програм дає можливість суттєво прискорити, інтенсифікувати та оптимізувати процес навчання говоріння.

Всі названі вище типи комп'ютерних програм створюються як на компакт-дисках, так і для використання через мережу Інтернет.

Чим далі, тим більшу роль виконують комп'ютерні програми в навчанні культурних аспектів спілкування і взагалі культури народу, мова якого вивчається [6]. Ця роль особливо зросла після появи Інтернету. Причина в тому, що ніщо інше не може надати такий обсяг і таку різноманітність повністю автентичного культурного матеріалу як Інтернет.

Нарешті, не можливо не відзначити комп'ютерне тестування як одну з найважливіших складових CALL. Переваги комп'ютерного тестування над паперовим у плані забезпечення ефективності, масовості, дешевизни, об'єктивності, автоматизованості перевірки, надання тому, хто тестується, результатів відразу із завершенням тестування і навіть у процесі його проходження настільки великі, що комп'ютерне тестування поступово «витісняє» паперове у навчанні іноземних мов. І цілком природно, що деякі з найважливіших міжнародних тестів з рівня володіння англійською мовою, такі як TOEFL, виконуються у більшій своїй частині за допомогою комп'ютерів.

Слід також звернути увагу на те, що комп'ютеризація через розробку та впровадження комп'ютерних навчальних програм з навчання іноземних мов значною мірою охопило мовну підготовку для спеціальних цілей студентів немовних ЗВО. Є навіть роботи, які досліджують комп'ютеризацію мовної підготовки в немовних ЗВО в плані охоплення майже всіх аспектів навчання, а не лише окремих з них [14].

З усього викладеного можна зробити висновки, що не існує такого суттєвого аспекту в навчанні іноземних мов, який би не був охоплений комп'ютеризацією, комп'ютерними навчальними програмами (навіть не враховуючи використання Інтернет-технологій, про які буде йтися далі). Така комп'ютеризація має настільки суттєві переваги, що без неї важко навіть уявити викладання іноземних мов, яке б відповідало сучасним вимогам. В цілому, до основних таких

переваг можна віднести:

1. Суттєва інтенсифікація та оптимізація навчання аспектів мови (розвиток лексичних, граматичних, фонетичних мовленнєвих навичок) та видів мовленнєвої діяльності (читання, письма, аудіювання, говоріння – формування мовленнєвих умінь).

2. Інтенсифікація та оптимізація навчання іноземної мови для спеціальних/професійних цілей.

3. Можливість покращити та зробити більш автентичним навчання культурних аспектів спілкування і в цілому культури народу, мова якого вивчається, тобто суттєва допомога у формуванні іншомовної соціолінгвістичної компетенції учнів/студентів.

4. Виведення тестування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь тих, хто навчаються, на новий, значно більш високий рівень ефективності, масовості, об'єктивності; забезпечення можливостей автоматизованої перевірки результатів тестування.

5. Поява можливості постійно в автоматичному режимі накопичувати та систематизувати дані про хід та результативність навчання кожного учня або студента за весь період проходження курсу, що покращує якість управлінських рішень щодо організації навчального процесу.

6. Можливість використовувати комп'ютер як єдиний, найбільш універсальний, технічний засіб навчання, що поєднує в собі можливості магнітофону/програвача компакт-дисків, відео обладнання, телевізора тощо – і не просто поєднує, а значно перевищує ці можливості завдяки мультимедійним засобам, які допомагають створити повну віртуальну реальність, тобто навчати іноземної мови в умовах, які моделюють реальну дійсність сприйняття та спілкування.

7. Забезпечення навчальної автономії студентів і педагогічної автономії викладача. Тільки навчальна автономія може сформувати у учнів/студентів вміння навчатися ефективно. Індивідуальна робота з комп'ютером максимально сприяє розвитку такої автономії. Теж саме стосується і автономії викладача, який завдяки комп'ютеру (особливо Інтернету) звільняється від повної залежності від підручника, що використовується.

Всі ці переваги комп'ютеризації в навчанні іноземних мов дозволили М. Warschauer [10], ще до широкого впровадження Інтернету в навчальний процес з мовної підготовки, зробити висновки про те, що комп'ютеризація у цій галузі

— це не просто вивчення мови з доданням комп'ютеру. Це зовсім інший підхід, інший етап у навчанні мови та її викладанні, що дає дуже суттєві переваги в плані забезпечення ефективності та результативності навчального процесу. Оскільки в умовах сьогодення впровадження комп'ютеризації в цей процес стало нагальною необхідністю, виникло питання про обов'язковість комп'ютерної підготовки для викладачів іноземних мов, що знайшло відображення і у наукових публікаціях [10,15].

Питання комп'ютерної підготовки викладачів стало ще гострішим після того, як були розроблені підходи до впровадження Інтернету в навчальний процес з іноземних мов. Якщо комп'ютеризація цього процесу через використання комп'ютерних навчальних програм призвела до його суттєвих змін, то Інтернет викликав справжню революцію у викладанні іноземних мов, оскільки надав такі можливості, яких раніше взагалі не існувало. Ці можливості та методику використання Інтернету в процесі іноземної підготовки необхідно розглянути детально.

М. Warschauer і P.F. Whittaker [8] називають чотири основні причини для використання Інтернету в навчанні мов:

1. Сприяння вивченню мови завдяки мовній природі онлайн-комунікації. Так, було виявлено, що електронний дискурс є складнішим за лексичними та синтаксичними характеристиками ніж усний дискурс і розкриває дуже багато характеристик мовних функцій. Зрозуміло, наскільки це є корисним для оволодіння мовою та спілкуванням нею.

2. Забезпечення оптимальних умов для навчання письма завдяки створенню автентичної аудиторії для письмової комунікації.

3. Підвищення навчальної мотивації тих, хто навчаються.

4. Важливість опанування вміннями користуватися Інтернетом для майбутнього кар'єрного успіху тих, хто навчаються. Їм потрібно не тільки опанувати Інтернет, щоб вивчати англійську мову; нерідко вивчення англійської мови необхідно саме для того, щоб опанувати ефективні методи роботи в Інтернеті.

Цитовані автори не звернули увагу ще на одну і, мабуть, найважливішу причину використання Інтернету в навчанні іноземних мов: Інтернет є невичерпним джерелом інформації (особливо англомовної інформації, в чому і полягає його надзвичайна важливість для навчання англійської мови як іноземної). Мається на

увазі як лінгвістична, так і, головне, предметна інформація за будь якою тематикою та напрямками. Така інформація може бути навчальною, але в основному вона є цілком автентичною, тобто підготовленою носіями мови для її носіїв.

Це дає можливість не тільки викладачам черпати з Інтернету безмежну кількість автентичних матеріалів, що можуть використовуватися як навчальні, тобто добирати в Інтернеті автентичний зміст навчання. Черпати інформацію через Інтернет-пошук за завданнями викладача (або цілком самостійно) можуть і самі студенти, тим самим у багато разів підвищуючи свої контакти з мовою, що вивчається, сприймаючи цю мову в комунікації через сприйняття та опрацювання різноманітних іноземних (англомовних) текстів в Інтернеті. Мабуть, непотрібно окремо обговорювати важливість цього факту для навчання мови у спеціальних/професійних цілях, оскільки студенти отримують вільний доступ на фахових Інтернет-сайтах до величезної кількості автентичної професійної інформації, переданої засобами мови, що вивчається. Таким чином, можна зі впевненістю стверджувати, що головною перевагою використання Інтернету для вивчення іноземної мови у спеціальних цілях є забезпечення ним: 1) можливостей для викладачів та укладачів навчальних матеріалів без обмежень добирати там фаховий зміст навчання через добір автентичних фахових мовленнєвих матеріалів, 2) можливостей для студентів здійснювати Інтернет-пошук таких матеріалів (самостійно або за завданнями викладача) для подальшого використання у навчальному процесі.

Даний напрям використання Інтернет-технологій у навчанні іноземних мов також виділяється як один з головних у роботі [11], в якій окреслюються три основні напрями впровадження Інтернету в навчання англійської мови як іноземної:

1. Спілкування через Інтернет та виконання через Інтернет спільних навчальних проєктів. Спілкування через Інтернет (електронна пошта, різні чати, форуми тощо) може проводитися з носіями мови, іншими учнями/студентами (в тому числі з інших шкіл/ЗВО своєї країни та інших країн), які вивчають ту ж саму іноземну мову, учнями/студентами своєї групи/класу та викладачем. Таким же чином можуть виконуватися спільні проєкти, наприклад, проєкт, метою якого є дослідження екологічної ситуації та розробка пропозицій щодо її покращення у двох великих містах, одне з яких знаходиться, скажі-

мо, за межами України. Підсумком такого проекту буде написання відповідного спільного звіту, який потім презентується всіма учасниками (презентація може відбуватися в різних школах/ЗВО та навіть різних країнах, якщо учасники працювали тільки через Інтернет, територіально знаходячись у різних місцях). Звичайно, що таке інтенсивне писемне мовлення з використанням комп'ютера дуже позитивно впливає на розвиток мовленнєвих навичок та вмій.

2. Проведення пошуку інформації в Інтернеті. Цей пошук забезпечує тих, хто навчаються, численними джерелами для виконання різноманітних навчальних завдань.

3. Публікація робіт тих, хто навчаються, у мережі Інтернет. Якщо клас або студентська група разом з викладачем відкривають власну вебсторінку, на якій розміщуються краще роботи учнів або студентів, наприклад, есе, то це створює додаткові і дуже сильні стимули у тих, хто навчається, для покращення мовленнєвих навичок та вмій, особливо навичок та вмій іншомовного письма. Причина в тому, що така вебсторінка може зацікавити багато інших людей, а не тільки викладача та учнів/студентів однієї групи/класу. Створюються також можливості для підготовки та випуску групового або загальноуніверситетського/загальношкільного електронного журналу або газети іноземною мовою, а вони, у свою чергу, стануть потужним природним стимулом для учнів/студентів у плані удосконалення їх навичок та вмій іншомовної комунікації – особливо навичок та вмій іншомовного письма.

Відзначається [9] також наявність такої найважливішої риси як інтерактивність при використанні Інтернету у курсі іноземної мови (навіть якщо Інтернет використовується тільки для пошуку інформації). Інтерактивність, яка відрізняє роботу з текстами в Інтернеті від читання звичайних друкованих текстів, що мають лінійний характер, проявляється:

1. Через вибір користувачем конкретного матеріалу, який буде опрацьовуватися у межах обраної тематики (завдяки використанню так званих *hyperlinks*, що забезпечують доступ до різних гіпертекстів з одного вихідного тексту) і шляху опрацювання цього матеріалу.

2. Через вибір мультимедійних засобів – користувач може обирати, скільки разів прослуховувати певний аудіофрагмент або чи варто звертатися до відеофрагменту тощо.

3. Через направлення до мережі власної інформації або відповідей (наприклад, працю-

ючи з навчальним Інтернет-сайтом, той, хто навчається, повинен виконувати певні завдання; при цьому результати надсилаються до мережі, звідки автоматично поступає інформація щодо правильності виконання, – саме завдяки цьому навчальні Інтернет-сайти можуть повністю замішувати всі види раніше описаних комп'ютерних навчальних програм на жорстких дисках, і навіть бути більш ефективними, оскільки Інтернет-програми постійно оновлюються).

4. Через введення у мережу власних даних або запитів, у відповідь на що надходить певна інформація – саме така, яку розшукував користувач [9].

Необхідно відзначити, що оскільки описана взаємодія (інтерактивність) з Інтернетом здійснюється засобами мови, що вивчається, можна стверджувати, що вже одним цим впровадження Інтернету в навчання іноземних мов забезпечує суттєве розширення іншомовної комунікації тих, хто навчається.

Цитовані вище автори [9] запропонували і досить чітку організаційну структуру використання Інтернету в навчальних курсах з іноземних мов. Вони розділили таке використання на два основні типи: *on-line* (ті, хто навчаються, працюють в Інтернеті безпосередньо на занятті, відразу перед ним або відразу після нього) та *off-line* (ті, хто навчаються, працюють в Інтернеті позааудиторно, у більш відстроченому режимі, а на наступних заняттях обговорюють результати Інтернет-пошуку).

On-line. Типове заняття з використанням Інтернету безпосередньо на цьому занятті доцільно будувати як таке, що складається з трьох основних стадій:

1. Перед-комп'ютерна робота: викладач дає необхідні пояснення, інструкції і ставить завдання щодо роботи в Інтернеті.

2. Комп'ютерна робота: кожен зі студентів виконує конкретне завдання, працюючи в Інтернеті, наприклад, розшукує інформацію у мережі.

3. Після-комп'ютерна робота: студенти звітують про виконану роботу, наприклад, обговорюють знайдену інформацію.

Автори [9] пропонують і деякі інші, менш глобальні та підпорядковані, сценарії використання Інтернету безпосередньо на заняттях з іноземної мови, відразу перед ним або відразу після нього:

– використання тими, хто навчаються, певних Інтернет-сайтів для ілюстрації власних іншомовних презентацій;

– використання викладачем заздалегідь відібраних Інтернет-сайтів для ілюстрації власних пояснень тощо;

– робота тих, хто навчається, в Інтернеті для виконання конкретного навчального проекту;

– виконання тими, хто навчаються, навчальних завдань в Інтернеті безпосередньо перед приходом на заняття, де виконання контролюється, обговорюється, а результати використовуються у наступних завданнях;

– виконання тими, хто навчаються, певних навчальних завдань в Інтернеті безпосередньо після аудиторного заняття для подальшого використання результатів.

Off-line. Цю організаційну форму застосування Інтернету в курсах з іноземної мови цитовані вище автори V. Barrett та P. Sharma [9] рекомендують використовувати виключно для здійснення Інтернет-пошуку. Наприклад, продуктом такого пошуку можуть бути автентичні тексти за фахом студентів, що в подальшому (у відстроченому режимі) використовуються в аудиторії для обговорення, студентських презентацій, роботи над навчальними проектами тощо.

Наведені організаційні форми використання Інтернету в навчальному процесі можуть і повинні застосовуватися у мовних курсах, що здійснюються у школах або ЗВО України. Є і інша форма, яку не розглядали автори цитованої роботи. Вона полягає в тому, що учні/студенти проводять роботу в Інтернеті в основному на класних/аудиторних заняттях, опрацьовують результати цієї роботи позакласно/позааудиторно і, нарешті, в тій чи іншій формі звітують про отримані результати у відстроченому режимі на наступних заняттях.

Зиск від такої організації саме для шкіл та ЗВО України полягає в тому, що вона дозволяє проводити саму роботу учнів/студентів в Інтернеті головним чином на заняттях в аудиторії – в одному з комп'ютерних класів даного вищого навчального закладу або школи, оскільки практично в кожному ЗВО і кожній школі України вони вже є. На позакласну/позааудиторну роботу учнів/студентів в Інтернеті можна розраховувати лише обмежено. Комп'ютерні класи у школі/ЗВО (оскільки зазвичай їх не так вже й багато) часто перевантажені після занять, і учні/студенти, користуючись тільки ними, нерідко просто не будуть встигати виконувати свої завдання у зазначений термін. Що ж стосується до роботи студентів в Інтернеті за межами школи/ЗВО, то у значному обсязі на це також немож-

ливо розраховувати. Хоч велика частина учнів/студентів має доступ до Інтернету вдома, але це все ж таки не всі з них, а направляти їх до різних Інтернет-кафе, де послуги платні, навряд чи припустимо.

Але навіть виконуючи роботу в Інтернеті в основному на класних/аудиторних заняттях, не слід очікувати, що це можна зробити на будь-якому з занять, коли викладач вважає потрібним. Зазвичай заняття з іноземних мов проводяться у класах/аудиторіях без комп'ютерів і підключення до Інтернету. Заняття в комп'ютерних класах потрібно планувати заздалегідь для внесення їх у розклад, і навряд чи можливо сподіватися, що викладач отримуватиме можливість працювати зі своєю групою у комп'ютерному класі частіше ніж один раз на два, а то й на три тижні. Тому такі заняття в комп'ютерних класах, коли вони планово проводяться, доцільно цілком присвячувати тільки перед-комп'ютерній та комп'ютерній роботі (див. вище структуру типового заняття з використанням Інтернету), а після-комп'ютерну роботу раціонально виносити на наступні заняття у звичайних аудиторіях.

Таким чином, запропонований тип організації роботи в Інтернеті (учні/студенти виконують цю роботу в основному на аудиторних заняттях у комп'ютерних класах, опрацьовують результати своєї роботи позааудиторно, а потім в тій чи іншій формі звітують про отримані результати у відстроченому режимі на наступних заняттях, що проводяться у звичайних аудиторіях без комп'ютерів) найбільшою мірою відповідає нинішнім реальним умовам навчання іноземних мов у школах та ЗВО України. Цей тип організації, який можна назвати третім типом у порівнянні з першими двома типами, запропонованими V. Barrett та P. Sharma [9].

Все сказане вище свідчить про дуже глибоку, детальну та всебічну розробку як на теоретичному, так і на практичному рівнях методики використання комп'ютерних технологій у сучасному викладанні іноземних мов. Широке впровадження цієї методики робить навчальний процес комбінованим (blended learning [9]), тобто таким, в якому органічно сполучається традиційна робота в аудиторії з роботою студентів з комп'ютерними навчальними програмами і в Інтернеті як на аудиторних заняттях, так і поза їх межами. Що стосується перспектив розвитку в цьому напрямку, то цілком ймовірно, що з часом роль вищеназваної комп'ютерної складової в навчальному процесі буде постійно зростати в напрямі, про який буде сказано у висновках.

Висновки

В наш час методика використання комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов дуже ретельно розроблена і все ширше розповсюджується у практиці викладання. Таке широке впровадження цих технологій перетворює навчальний процес з іноземних мов на комбінований з органічним сполучанням у ньому традиційної та комп'ютерної навчальної складової. Частина останньої має тенденцію до зростання, особливо з кожним новим кроком у розвитку комп'ютерних технологій. Якщо ця тенденція закріпиться, то цілком ймовірно стане можливість повністю самостійного і дуже ефективного опанування тими, хто навчаються, іноземних мов з мінімальною участю викладача в цьому процесі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Руснак Д.А.* Формування граматичної компетенції в майбутніх викладачів французької мови з комп'ютерною підтримкою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – Київ, 2009. – 24 с.
2. *Бєбих В.В.* Організація самостійної роботи майбутніх фінансистів у процесі самостійного навчання англomовного ділового писемного спілкування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – Київ, 2009. – 24 с.
3. *Веретенникова В.П., Кузнецова Г.П.* Теоретические основы обучения чтению с использованием компьютерной обучающей программы. // Наукові праці ОНАЗ ім. О.С. Попова. – 2008. – № 2. – С.125-127.
4. *Свиридюк В.П.* Методика навчання німецького писемного мовлення студентів-заочників вищих мовних навчальних закладів на основі використання дистанційного курсу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – Київ, 2007. – 22 с.
5. *Чірва І.В.* Методика навчання майбутніх інженерів-програмістів англійського діалогічного мовлення з використанням комп'ютерних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – Київ, 2008. – 22 с.
6. *Kern R.* Perspectives on technology in learning and teaching languages // TESOL Quarterly. – 2006. – Vol. 40, – No.1. – P.183-210. <https://doi.org/10.2307/40264516>
7. *Motteram G.* Communicating with computers / A special interest in computers. Learning and teaching with information and communications technologies / Ed. by P. Brett and G. Motteram. – Whitstable, Kent: IATEFL, 2000. – P.73-91.
8. *Warschauer M., Whittaker P.F.* The Internet for English teaching: Guidelines for teachers // TESL Reporter. – 1997. – Vol.30 (1). – P.27-33.
9. *Barrett B., Sharma P.* The Internet and Business English. – Oxford: Summertown Publishing, 2003. – 198 p.

10. *Warschauer M.* Researching technology in TESOL: Determinist, instrumental, and critical approaches // TESOL Quarterly. – 1998. – Vol.32. – P.757-761. <https://doi.org/10.2307/3588010>

11. *Warschauer M., Shetzer H., Meloni C.* Internet for English teaching. – Alexandria, VA: TESOL, 2000. – 176 p.

12. *Egbert J.L.* Conducting research on CALL // CALL research perspectives / J.L. Egbert & G.M. Petrie (Eds.). – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2005. – P.3-8. <https://doi.org/10.4324/9781410613578>

13. *Городнича Л.В.* Диференційоване навчання молодших школярів аудіювання англійського мовлення з використанням комп'ютера: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – Київ, 2009. – 24 с.

14. *Каменський О.І.* Методика формування англomовної компетенції студентів економічних спеціальностей засобами комп'ютерних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – Одеса, 2009. – 22 с.

15. *Лук'яненко І.О.* Формування інформаційної культури майбутніх учителів англійської мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. – Одеса, 2009. – 22 с.

Надійшла до редакції 27.09.2019

ВНЕДРЕНИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ: ИСТОРИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Тарнопольский О.Б., Кабанова М.Р.

Начиная с последней четверти прошлого века компьютерные технологии постепенно, но очень уверенно начинают занимать все большее место в обучении иностранным языкам как на уровне среднего, так и на уровне высшего образования. Однако отсутствуют попытки системного исследования истории их внедрения и тех перспектив, которые оно может открыть для дальнейшего развития как методики преподавания иностранных языков, так и педагогической практики. В соответствии с этим цель статьи – отследить историю постепенного внедрения компьютерных технологий в процесс обучения иностранным языкам с выводами о дальнейших перспективах такого внедрения. История внедрения компьютерных технологий в процесс обучения иностранным языкам изучалась по трем направлениям: 1) создание и анализ компьютерных программ (в том числе Интернет-программ) для формирования и развития у обучаемых грамматических, лексических и фонетических навыков иноязычной речи; 2) создание и анализ компьютерных программ (в том числе Интернет-программ) для формирования и развития у обучаемых навыков и умений иноязычной речевой деятельности во всех четырех ее видах: чтения, письма, слушания и говорения; 3) использования Интернета для радикальной перестройки и оптимизации учебного процесса в языковых курсах с целью повышения их интенсивности, коммуникативной направленности, создания возможности выхода за пределы учебной аудитории, в том числе для обеспечения возможности международного общения в реальном времени в этой аудитории, и т.д. В результате проведенного анализа был сделан вывод, что методика использования компьютерных технологий в обучении иностранным языкам уже очень тщательно разработана и все шире распространяется в практике преподавания. Такое широкое внедрение превращает учебный процесс по иностранным языкам в комбинированный с органическим сочетанием в нем традиционной и компьютер-

ной учебной оставляющей. Доля последней имеет тенденцию к росту, особенно с каждым новым шагом в развитии компьютерных технологий. Если эта тенденция закрепится, то весьма вероятной станет возможность полностью самостоятельного и весьма эффективного овладения обучаемыми иностранными языками с минимальным участием преподавателя в этом процессе.

Ключевые слова: компьютерные технологии в обучении иностранным языкам, Интернет в иноязычной подготовке, комбинированное обучение иностранному языку.

INTRODUCTION OF COMPUTER TECHNOLOGIES INTO FOREIGN LANGUAGE TEACHING: HISTORY AND PROSPECTS

Tarnopolsky O.B., Kabanova M.R.

Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

Beginning with the last decades of the 20th century, computer technologies have started playing an ever-increasing role in foreign language teaching both on the levels of secondary and tertiary education. However, attempts at systemic investigation of the history of their introduction into such teaching and the prospects that it opens for further development of foreign language teaching methods and for pedagogical practice are quite scarce. In accordance with that, the goal of the article is to trace the history of gradual computer technology introduction into the foreign language teaching/learning process and to draw conclusions as to the prospects of that introduction. The history of computer technology introduction into the foreign language teaching/learning process was studied following the three directions: 1) developing and analyzing computer programs (including the Internet-based ones) for forming learners' grammar, vocabulary, and pronunciation target language skills; 2) developing and analyzing computer programs (including the Internet-based ones) for forming learners' target language communication skills in all the four basic types of communication: reading, writing, listening, and speaking; 3) using Internet for the radical reconstruction and optimization of the teaching/learning process in foreign language courses with the aim of enhancing their intensiveness, communicative direction of learning, as well as for creating opportunities of leaving the classroom boundaries, including the opportunities for international communication within that classroom, etc. As the result of the analysis in the article, the conclusion was drawn that the methodology of using computer technologies in foreign language teaching had already been thoroughly developed and that methodology is now widely spread in teaching practice. Such broad spreading turns the foreign language teaching/learning process into the blended one with harmonious blending in it of traditional and computer-based constituents. The share of the latter constituent has a tendency of growing, especially with every new step in the development of computer technologies. If this tendency gets reinforced, learners' gaining target language command mostly independently and quite effectively with the minimal participation of the teacher becomes quite probable.

Keywords: computer technologies in foreign language teaching, Internet in foreign language training, blended foreign language learning.

REFERENCES

1. Rusnak D.A. *Formuvannya gramatychnoyi kompetencyi v majbutnix vykladachiv francuzskoyi movy z komp'yuternoyu pidtrymkoyu: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk* [Developing the grammatical competence of future teachers of French with computer help: candidate of pedagogy dissertation abstract]. Kyiv, 2009, 24 p. (in Ukrainian).
2. Bebyx V.V. *Organizaciya samostijnoyi roboty majbutnix finansyativ u procesi samostijnogo navchannya angломовного dilovogo py'semного spilkuvannya: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk.*
3. Veretennykova V.P., Kuzneczova G.P. *Teoreticheskie osnovy obuchenija chiteniju s ispol'zovaniem komp'yuternoj obuchajushhej programy*. [Theoretical foundations of teaching reading with the use of a computer training program]. Naukovi praci ONAZ im. O.S. Popova, 2008, no.2, pp.125-127 (in Russian).
4. Svyrydyuk V.P. *Metodyka navchannya nimeczkogo py'semного movlennya studentiv-zaochny'kiv vyshhy'x movny'x navchalny'x zakladiv na osnovi vykorystannya dy'stancijnogo kursu: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk* [Methods of teaching German writing to correspondence students of tertiary language schools on the basis of distance learning course: candidate of pedagogy dissertation abstract]. Kyiv, 2007, 22 p. (in Ukrainian).
5. Chirva I.V. *Metodyka navchannya majbutnix inzheneriv-programmistiv anglijskogo dialogichного movlennya z vykorystannyam komp'yuterny'x texnologij: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk* [Methodology of teaching future engineers-programmers English dialogic speaking with using computer technologies: candidate of pedagogy dissertation abstract]. Kyiv, 2008, 22 p. (in Ukrainian).
6. Kern R. *Perspectives on technology in learning and teaching languages*. TESOL Quarterly, 2006, Vol. 40, no.1, pp.183-210. <https://doi.org/10.2307/40264516>
7. Motteram G. *Communicating with computers*. A special interest in computers. Learning and teaching with information and communications technologies. Ed. by P. Brett and G. Motteram. Whitstable, Kent: IATEFL, 2000, pp.73-91.
8. Warschauer M., Whittaker P.F. *The Internet for English teaching: Guidelines for teachers*. TESL Reporter, 1997, Vol.30 (1), pp.27-33.
9. Barrett B., Sharma P. *The Internet and Business English*. Oxford: Summertown Publishing, 2003, 198 p.
10. Warschauer M. *Researching technology in TESOL: Determinist, instrumental, and critical approaches*. TESOL Quarterly, 1998, 32, pp.757-761. <https://doi.org/10.2307/3588010>
11. Warschauer M., Shetzer H., Meloni C. *Internet for English teaching*. Alexandria, VA: TESOL, 2000, 176 p.
12. Egbert J.L. *Conducting research on CALL*. CALL research perspectives. J.L. Egbert & G.M. Petrie (Eds.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2005, pp.3-8. <https://doi.org/10.4324/9781410613578>
13. Gorodny'cha L.V. *Dy'ferencijovane navchannya mladshy'x shkolyariv audiyuvannya anglijskogo movlennya z vykorystannyam komp'yutera: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk* [Differentiated teaching of English listening with the use of computers to younger schoolchildren: candidate of pedagogy dissertation abstract]. Kyiv, 2009, 24 p. (in Ukrainian).
14. Kamens'kyj O.I. *Metodyka formuvannya angломовnoyi kompetencyi studentiv ekonomichny'x special'nostej zasobamy komp'yuterny'x texnologij: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk* [Methodology of developing English competence of students of Economics with the help of computer technologies: candidate of pedagogy dissertation abstract]. Odesa, 2009, 22 p. (in Ukrainian).
15. Luk'yanchenko I.O. *Formuvannya informacijnoyi kul'tury majbutnix uchyteliv anglijskoyi movy: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk* [Developing the information culture of future teachers of English: candidate of pedagogy dissertation abstract]. Odesa, 2009, 22 p. (in Ukrainian).